

ME'DA TUZILISHI VA UNING YOSHGA QARAB O'ZGARISHI

Toshkent tibbiyot akademiyasi

Odam anatomiyasi va OXTA kafedrasasi assistenti

Tolmasov Ro'zibek Tolmasovich

Toshkent tibbiyot akademiyasi 1-son davolash ishi fakulteti talabasi

Raxmatxonov Rufatxon Rasulxon o'g'li

Annotatsiya: *Mazkur maqolada yosh o'zgarishi bilan me'da va uning tuzilishida vujudga keladigan o'ziga xos o'zgarishlar, shuningdek, me'daning tuzilishi (mukoza, submukoza, muskul, me'da bo'shlig'i, qizilo'ngach (esophagus), pilor (pylorus)) va unda uchraydigan turli xil kasallik hamda patologiyalarni aniqlash usullari xususida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Kardia, me'da, me'da tuzilishi, yosh davrlari, patologiya, qizilo'ngach.*

KIRISH

Meda ovqat hazm qilish tizimining asosiy organlaridan biri bo'lib, ovqatning kimyoviy parchalanishini amalga oshiradi. U asosan mushakli to'qima, oshqozon shirasining sekretiya qiluvchi bezlari va boshqa bir qator hujayra toifalaridan tuzilgan. Ovqat oshqozon-devorining mehanik harakatlaridan o'tib, me'da shirasi bilan aralashtiriladi.

Me'da quyidagi asosiy qism va qavatlardan tashkil topgan:

- ✓ Qavatlar. Me'da devorining uch asosiy qavatlari farqlanadi: mukoza (ichki qavat), submukoza (o'rta qavat) va muskul (tashqi qavat);
- ✓ Me'da bo'shlig'i. Ovqat hazm qilish jarayonida ishlatiladigan asosiy makon ;
- ✓ Qizilo'ngach (esophagus). Ovqatning me'daga kirish qismi ;
- ✓ Pilor (pylorus). Me'da va o'n ikki barmoq ichakni ajratib turuvchi qism ;
- ✓ Me'daning boshqa qism va funksiyalari. Kardia (me'daning esophagus bilan bog'lovchi qism), fundus (me'daning yuqori qismi), antrum (pilor prekrasnoy qismi) va boshqalar.

Maqolamizda aynan me'daning yillar davomida har bir yosh davrida o'zgarib borishi hamda unda uchraydigan kasalliklarni aniqlash usullari hamda diagnostikasi xususida fikr yuritiladi.

Materiallar va metodlar. Maqolada mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili, qiyosiy tahlil, prognozlash, matematik statistik tahlil kabi ilmiy tadqiqot metodlaridan foydalanildi.

Natijalar va muhokamalar: Fanda me'da organining anatomik va fiziologik xususiyatlari, shuningdek ularning insonning turli yosh davrlarida qanday o'zgarib borishi kuzatiladi [1].

Me'da quyidagi asosiy qism va qavatlardan tashkil topgan:

- Qavatlar. Me'da devorining uch asosiy qavatlar mavjud: mukoza (ichki qavat), submukoza, va muskul (tashqi qavat).

- Me'da bo'shlig'i. Ovqat hazm qilish jarayonida ishlatiladigan asosiy makon.

- Qizilo'ngach (esophagus). Ovqatning me'daga kirish qismi.

- Pilor (pylorus). Me'da va o'n ikki barmoq ichakni ajratib turuvchi qism.

- Me'daning boshqa qism va funksiyalari. Kardia (me'dani esophagus bilan bog'lovchi qism), fundus (me'daning yuqori qismi), antrum (pilor prekrasnoy qismi), va boshqalar.

Me'daning yoshga qarab o'zgarishlari turli darajalarda namoyon bo'ladi. Masalan:

- Bolalik davrida. Me'da nisbatan kichik bo'lib, asosan sut mahsulotlarini hazm qilish uchun moslangan. Oziq-ovqat xilma-xilligi ortib borishi bilan me'da ham moslasha boradi.

- O'smirlik va yosh kattalar. Me'daning hajmi va uning hazm qilish quvvati o'sadi. HCl sekretiysasi va pepsinogen ishlab chiqarish kuchayadi, bu oqsillarni parchalashda yordam beradi.

- Keksayish davri. Keksa yoshda me'da sekretiysasining kamayishi, mukoza qavatining yupqalashishi va me'da motilik funksiyasining pasayishi kabi o'zgarishlar yuz beradi. Bu oshqozonning hazm qilish quvvatini pasaytirishi mumkin.

Me'da shirasining ajralishi. Katta yoshli odamlarda bir sutka davomida 2,0-2,5 l. miqdorda me'da shirasi ajraladi. Me'da shirasi kislotali muhitga (pH 1,5-1,8) ega. Uning tarkibida 99% suv va 1% quruq organik va anorganik moddalar mavjud. Shiraning organik moddalari, asosan, turli fermentlardan iboratdir.

Yuqorida qayd etilganlar suyuqlik, oqsil va boshqa makromolekulalarni parchalaydigan fermentlar, shuningdek asid (xitoy-klorid kislotasi) va boshqa moddalarni o'z ichiga oladi (1-jadval).

1-jadval. Me'da shilliq qavatidagi gormonlar haqida ma'lumot [2]

Gormon	Gormon	Fiziologik ta'siri
EC-hujayralar	Serotonin	Me'da va ichakning harakat va sekretor faoliyatini stimullaydi.
	Melatoni	Hazm yo'lining motorikasi va davriyligini belgilaydi
ESL-hujayralar	Gistamin	Parietal hujayralar tomonidan NS1 sekretiysasini kuchaytiradi, hazm yo'lining motorikasi va tomirlar holatiga ta'sir qiladi
P-hujayralar	Bombezi	HCl sekretiysasini stimullaydi, o't sekretiysasi va o't pufagining motorikasini kuchaytiradi

G-hujavralar	Gastrin Enkefalin	Me'daning sekretor va motor faoiyatini kuchaytiradi. Endogen morfln og'riqni qoldiradi
D-hujayralar	Somatostatin	Hazm yo'lining ekzokrin va endokrin funksiyalarini tormozlaydi.
DI-hujayralar	VIP (vazointestinal peptid)	Me'da osti beziga o'tkazgan ta'siri bo'yicha somatostatinning antogonisti: uning ekzokrin va endokrin faolligini stimuilaydi, tomirlarni kengaytirib, bosimni pasaytiradi.

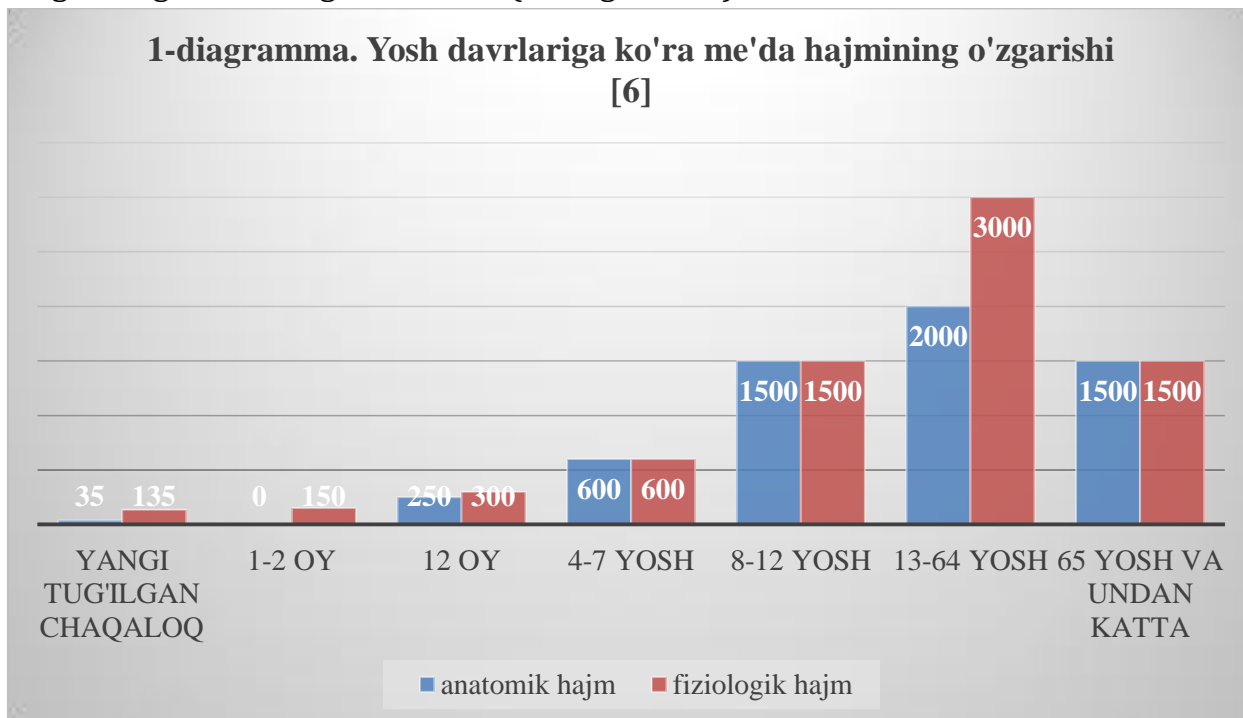
Insonning yoshiga qarab, me'da tuzilishi va uning funksiyalari o'zgarib turadi (2-jadval).

2-jadval. Odamning yoshiga qarab me'da tuzilishi va uning funksiyalari o'zgarib borishi [3]

Yosh davrlari	O'zgarishlar
Bolalik davri.	Chaqaloqlar va kichik yoshdagi bolalar me'dasi ko'pincha kattalar me'dasiga qaraganda ko'proq xlorid kislotasi ishlab chiqaradi, bu esa ularning ovqatni hazm qilish jarayonini faollashtiradi. Biroq, chaqaloqlarning me'da hajmi kichik, shuning uchun ular tez-tez oz-ozdan ovqatlanishlari kerak.
O'smirlik davri.	Bu davrda miqyosli o'sish sodir bo'ladi, va me'da ham jismoniy o'lchamlari bo'yicha o'sadi. Yoshga o'tishi ham hazm jarayonlarining yaxshilanishiga yordam beradi, chunki me'da devorlari kuchayadi va bezlarning sekretoriy faoliyati yaxshilanadi.
O'rta yosh davri.	O'rtacha yoshga kelib, me'da faoliyati barqaror holatga keladi. Biroq yomon ovqatlanish odatlari, stress va boshqa salbiy odatlar me'da shilliq qavatining yallig'lanishiga yoki me'da yaralarining rivojlanishiga olib kelishi mumkin.
Keksalik davri.	Keksaygan sari me'da sekretsiasining miqdori kamayib, mushaklarning tonusi va mushak kuchliligi pasayishni boshlaydi, bu esa ovqatning uzoqroq vaqt me'da ichida qolishiga sabab bo'ladi.

Bundan tashqari, me'da shilliq qavatining himoya xususiyatlari pasayadi, bu esa me'da yaralari va boshqa me'da kasalliklarining rivojlanish xavfini oshiradi.

Me'daning hajmi. Me'daning aniq sig'imi va hajmi haqida batafsil aytib bo'lmaydi, chunki u me'daga tushadigan yegulik va suyuqlik miqdoriga ko'ra cho'zilishi va qisqarishi mumkin [4]. Umumiy holda aniqlangan ma'lumotlarga ko'ra, uning hajmi yosh o'zgarishiga ko'ra o'zgarib boradi (1-diagramma):

Mazkur o'zgarishlarni o'rganish quyidagi usullar yordamida amalga oshiriladi:

- Endoskopiya. Me'da ichini kamera orqali ko'zdan kechirish usuli.
- Biopsiya. Me'da tuzilishining mikroskopik o'rganish uchun namuna olish.
- PH-metriya. Me'da shahvoti kislotaliligini o'lchash.
- Manometriya. Me'da va o'simlik davosining bosimini o'lchash usuli.
- Rentgenografiya va kompyuter tomografiyasi (CT). Me'da va atrof organlarning tuzilishini tasvirlash.
- Ultrasonografiya (sonografiya). Me'da devori va undagi o'zgarishlarni ko'zdan kechirish [5].

Ko'rib chiqilgan usullar yordamida yoshga qarab me'da tuzilishidagi o'zgarishlarni diagnostika qilish va aniq tashxis qo'yish, kasallik ma'lum bo'lganda davolash strategiyalarini belgilash mumkin bo'ladi.

Xulosa: Har bir yosh davrida me'dani sog'lom saqlash uchun muntazam va muvozanatli ovqatlanish, yetarlicha suv ichish, zararli odatlardan tiyilish va muntazam jismoniy mashqlar muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, yoshga qarab o'zgaruvchi

me'da muammolarini oldini olish yoki davolash uchun tibbiy maslahat va doimiy ko'rikdan o'tish tavsiya etiladi.

Inson sog'lom turmush tarzini olib borishi – chekishdan, spirtli ichimliklar iste'mol qilishdan voz kechishi, sog'lom ovqatlanish qoidalariga rioya qilishi lozim. Oshqozon haqida shikoyatlar bo'lsa tezda shifokor bilan bog'lanishi zarur, kasallik asoratlardan eng xavflisi qon ketish va oshqozon devorining yorilishi paydo bo'lishi mumkin. Bunday holatda, agar favqulodda operatsiya qilinmasa, o'lim ehtimoli 99% ni tashkil etadi. Kasallik bahor va kuz fasllarida tez-tez qaytalanishi bilan tavsiflanadi. Oshqozon yarasi sababi, odatda, odamning asab tizimini kuchlantiradigan stresslar bo'lib, u o'z navbatida oshqozon-ichak trakti mushaklarning va qon tomirlarining spazmlarini keltirib chiqaradi. Natijada oshqozonning qon bilan ta'minlanishi buziladi va oshqozon sharbati shilliq qavatga salbiy ta'sir ko'rsata boshlaydi, bu me'da yaralari paydo bo'lishiga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Пропедевтика детских болезней. Учебник для педиатрических факультетов медицинских вузов / Сост.: С.Дж. Боконбаева, Т.Д. Счастливая, Х.М. Сушанло, Н.М. Алдашева, Г.П. Афанасенко. – Бишкек.: Кыргызско-Российский Славянский университет (КРСУ), 2008. – 259 с.

2. Анатомо-физиологические особенности органов пищеварения у детей. Методика исследования. Семиотика и синдромы поражения / Кн.: Пропедевтика детских болезней: Учебник для педиатр. фак. мед. вузов / Сост.: С.Дж. Боконбаева и др. – Б.: КРСУ, 2008. С. 142-163.

3. Медведев Ж.А. Питание и долголетие очерки о здоровом образе жизни. Права человека М.,2002.

4. Srodka A. The short history of gastroenterology // *Physiol. Pharmacol.* - 2003. - Vol. 54. - Suppl. 3.

5. Mo'minjonov A. A. et al. ACUTE DISTURBANCE OF BLOOD CIRCULATION IN THE HEAD // *Лучшие интеллектуальные исследования.* – 2024. – Т. 18. – №. 4. – С. 135-137.

6. Ovqat hazm qilish va ovqatlanish fiziologiyasi. L.S.Kuchkarova, Sh.Q.Qurbonov-Toshkent: "Sano-slandart" nashriyoti, 2013. - 384 bet.

7. Qurbonov SH.K. va boshq. Hazm va oziqlanish fiziologiyasi. — Qarshi: Nasaf. 2004.

8. Rahmonova, Umida, Muzaffar Farxodov, and Diyorbek Azamjonov. "STOMACH OPERATIONS IN OBESITY. ANATOMICAL STRUCTURE OF THE STOMACH." *Журнал академических исследований нового Узбекистана* 1.4 (2024): 63-72.

9. Tolmasovich, Tolmasov Ro'zibek. "OSHQOZONNING ANATOMIK TUZILISHI. SEMIZLIK KASALLIGIDA OSHQOZON OPERATSIYALARI." *PEDAGOG* 6.5 (2023): 455-459.

10. Yuldasheva, Ziyodaxon, and Mashhura Gadayeva. "NORMAL YURAK TUZILISHINI YOSHGA OID MOSLASHUV O'ZGARISHLARI." *Журнал академических исследований нового Узбекистана* 1.4 (2024): 34-37.

11. Tolmasovich T. R. et al. OSHQOZONNING ANATOMIK TUZILISHI. SEMIZLIK KASALLIGIDA OSHQOZON OPERATSIYALARI //PEDAGOG. – 2023. – Т. 6. – №. 5. – С. 455-459.